

**Пекалід (Пенкаля,
Пенкальський) Симон**
(Pekala, Pekalski Szymon)
(* бл. 1567 – † після 1601)

Латиномовний поет. Народився в сім'ї міського радника Тобіаша Пенкалі та міщанки Ганни Старчиновської у м. Олькуші (Польща). У 1585-1589 рр. П. навчався у Краківському університеті, де здобув ступінь бакалавра мистецтв і, як свідчить книга реєстрації присудження вчених ступенів цього університету, “став русином” (ruthenus factus). Правдоподібно, у роки навчання в університеті П. налагодив тісні контакти спочатку з князем *Янушем Острозьким*, а потім і з князем *В.-К. Острозьким*, ставши їх придворним поетом. Йому належить випущений ним 1601 р. у Львові поетичний твір “*Epithalamium*” на честь шлюбу відомого протектора православ'я на Перемишльщині Яна Щасного Гербурта з Єлизаветою Заславською. Однак найбільш відомим твором П. є латиномовна поема “Про Острозьку війну” (“*De bello Ostrogiano*”), яка вийшла друком 1600 р. у Кракові. Поема адресується князям *В.-К. і Я. Острозьким* і описує конфлікт 1593 р. між ними, з одного боку, і козацьким військом Криштофа Косинського, з іншого.

Політичним ідеалом автора є шляхетська Річ Посполита, базована на зміцненні єдності трьох її складових: Польщі (Корони), Литви і Русі. Необхідними умовами реалізації цього ідеалу П. вважає досягнення злагоди між народами, що населяють Річ Посполиту, та утвердження релігійної толерантності.

Як свідчить поема, її автор безпосередньо брав участь у придушенні повстання К. Косинського, тривалий час жив в Острозі, знайомився з діяльністю ОА та її бібліотеки. П. відзначає м'який клімат Острожчини, велику кількість лук і високу врожайність навколишніх земель, що дозволяє місцевим жителям розводити великі стада худоби, ко-

ней, свиней, кіз, овець, займатися бджільництвом, вирощувати зернові, навіть виноград. Славився Острог, на думку П., і ремісничими виробами, особливо зброєю. З особливим піететом описав автор Острозьку “тримовну гімназію”, власне ОА, її бібліотеку, храми та фортечні мури Острога.

Зупинився П. у поемі на генеалогії князів *Острозьких*, вважаючи їх нащадками міфічного Руса та князя Кия. Прославляючи рід *Острозьких*, П. детально зосередився на особистостях. Автор поеми “Про Острозьку війну” відзначив їх воєнні подвиги, державну мудрість і т. ін. Вони надихають своїми промовами військо на перемогу перед битвою (зокрема, *Януш*), гуманно ставляться до переможених (зокрема, *Василь-Костянтин* до К. Косинського).

П. з повагою говорить про високе військове мистецтво козаків, але негативно ставиться до їхніх спроб порушити соціальний спокій у Речі Посполитій.

Наприкінці поеми П. заявляє про своє бажання написати ще низку творів “на ладаонійський”, але доля їх, якщо вони були написані, залишається невідомою. Після 1601 р. жодних даних про життя П. поки що не віднайдено.

Твори: Пекалід С. Про Острозьку війну під П'яткою проти низових // Українська поезія XVI ст. – Київ, 1987. – С. 195-242; Його ж. Про Острозьку війну під П'яткою проти низових // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія. – Київ, 1995. – Ч. 2. – С. 40-77; Його ж. Про Острозьку війну під П'яткою проти низових // Слово многоцінне. – Київ, 2006. – Т. I. – С. 291-338; *De bello Ostrogiano ad Pianctos cum Nisoviis libri quattuor a Simone Pecalidis Artium Vaccalaureo conscripti.* Cracoviae, 1600.

Література: Литвинов В. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття. – Київ, 2000. – С. 20, 187-235; Литвинов В. Католицька Русь. – Київ, 2005. – С. 21-22; Мицько І. З. Острозька слов'яногреко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – 106; Стратій Я. Значення Острозького культурно-освітнього осередку для розвитку української духовної культури і філософської

думки на зламі XVI-XVII ст. // *Острозька давнина: Дослідження і матеріали* / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 95-96; Її ж. Реформаційні і гуманістичні ідеї в Острозькому культурно-освітньому центрі в контексті міжслов'янських впливів // *Історія і культура слов'ян*. – Київ, 1993. – С. 93-95; Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. – Київ, 2002. – С. 157-188; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 138-139; Wos K. Pękala Szymon // *Polski Słownik Biograficzny*. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1980. – T. 25. – S. 728-729.

Петро Кулаковський

Передмови Острозької Біблії

Перед першою передмовою *Острозької Біблії*, на звороті титульного аркуша розміщено зображення герба князя *В.-К. Острозького* і вірш про нього, автором якого був *Г. Смотрицький*. Цей вірш “Зри сіа знаменіа...” – своєрідна присвята, звернення до князя. Кожний символ герба знаменує вірність князя *В.-К. Острозького* православній вірі. У верхній правій частині гербового картуша зображений Юрій Змієборець, який долає нечисту силу списом “Въоружень воинъ зміа поправъ мужественно, копіємъ сего посредѣ пронъзе ѡвственно”. Князь *В.-К. Острозький* перемагає “мысльнаго сопостата”, захищає чистоту православної віри з допомогою іншого “непобѣдимо оружје”, використовуючи Біблію – “острѣйшее меча обоюду остра слово б[о]жіе”. *Г. Смотрицький* порівнює князя і з іншим лицарем – вершником, зображеним у лівій верхній частині герба *Острозьких*. Подібно до цього воїна з мечем Костянтин відсікає “мракъ идолскіа лести”, відганяє “еретиковъ полки оумовредныа, пріидоша бо в миръ волки нещадныа”. Зірка в нижній частині герба нагадує про зорю, що засяяла над Ви-

флеємом, сповіщаючи про народження Спасителя; хрест – розіп'ятого Христа, який “на кр[е]стѣ руцѣ прострѣ, всѣх к себѣ пріємла”. Пафос хреста домінує у вірші. Поет порівнює *В.-К. Острозького* з візантійським імператором Костянтином Великим, який у 313 р. легалізував християнство: “И ты крестное знаменіе не туне носиши, / Великому Константину им са сподобиши. / Онъ бо на н[е]б[е]си сіе видѣвъ, побѣдилъ съпостаты, / Ты же побѣждай еретикъ и бѣсовъ трістаты” (Тит. зв.).

Після вірша, на новій сторінці, розпочинається перша передмова. *Острозька Біблія* містить дві передмови, які розташовані відповідно на аркушах 2 нн-3 нн зв., 4 нн-7 нн зв. Перша з них написана від імені князя *В.-К. Острозького*, другу, згідно з вказівкою в самому тексті, написав *Г. Смотрицький*. Щодо авторства першої передмови думки дослідників розділились. *В. Колосова* приписує її *Г. Смотрицькому*, *Я. Ісаєвич – Іванові Федорову*, лише допускаючи участь ректора ОА у написанні її третьої частини.

Перша передмова є декларацією видавця-мецената князя *К.-В. Острозького* і складається з трьох частин. Першу творить молитва-подяка князя Богові за завершення запланованої справи. Друга частина – відкритий лист князя до православних Речі Посполитої, у якому сповіщається про час, 12 серпня 1581 року, і місце видання – “въ б[о]госп[а]саемом и домоначалном градѣ моем Острозѣ”. Полемічно забарвлена третя частина спрямована проти ворогів православної церкви.

У передмові повідомляється, що головна мета Біблії – посилення авторитету православної церкви, яка переживає не найкращі часи, “ѡко волци тяжцы нещадно расхищают и распужают овчее стадо Х[ристо]во различные бо съпостаты” (2 нн зв. стародруку). “Кто бо есть ѿ бл[а]говѣрныхъ и б[о] горазумныхъ, его же не подвиже жалость,